

POTENȚIALUL GEOGRAFIC AL DELTEI DUNĂRII ȘI PROFILUL EI DEMOGRAFIC ȘI ECONOMIC

Conf. dr. IOAN POPOVICI
Universitatea București
Facultatea de Geologie-Geografie

Pe teritoriul României, Delta Dunării cuprinde o suprafață totală de 3465 km² (4345 km² împreună cu grupul de lacuri salmastre Razelm — Golovița — Zmeica — Sinoe). Referințele ei poziționale, îi conferă o structură fizico-geografică variată, un climat temperat-continental de un tip deltaic dunărean, generat de vecinătatea Mării Negre și de componenții proprii naturi, soluri neevolute, în curs de formare, un mozaic biogeografic particular ale cărei principale componente sînt stuful, esențele albe de foioase, peștii și păsările. În medie 80% din suprafața totală a Deltei Dunării este acoperită permanent sau temporar cu apă, ceea ce permite existența unei bogate faune ihtiologice și a unor masive stuficolen compacte.

Morfohidrografic, Delta Dunării se caracterizează prin prezența unui întreg eșalon de forme ale microreliefului, distincte după geneza și evoluția lor. Aceste forme care îmbracă terenurile emerse și submerse ale Deltei nu pot fi riguros delimitate, întrucît aria lor devine simțitor schimbătoare în procesul legic al variabilității sezoniere a nivelului general al apelor. La cele mai mari niveluri, respectiv 10 hidrograde, Delta este acoperită cu apă într-o proporție care depășește evident media indicată anterior. Scăderea periodică a nivelului apelor, conturează mai exact și dezvăluie compartimentele morfohidrografice pozitive (martori din uscatul predelatic, grinduri fluviale și fluvio-maritime simple și asociate) și negative (rețea hidrografică, mlaștini, lacuri). Ca urmare a suprafețelor reduse de uscat și a prezenței a numeroase japse, brațe principale și secundare, sahalie, gîrle, canale, periboine, densitatea rețelei hidrografice a Deltei Dunării este foarte ridicată, atingînd o valoare de circa 1,97 km/km² (calculat după hărțile 1:100.000/1963 și raportînd lungimea totală a rețelei hidrografice de 1743 km la suprafața terenurilor necundabile și acoperite temporar cu apă).

Toate aceste elemente și caractere conturează un peisaj specific, o originalitate distinctă a Deltei Dunării în cadrul pământului românesc și chiar a întregii Europe. Acest potențial geografic, generat de complexul funcțional al naturii deltaice și limitrofe, manifestă o influență mai puternică decât în alte părți asupra profilului demografic și economic al Deltei Dunării. Adaptarea activă a omului la condițiile fizico-geografice ale Deltei românești se concretizează în unele modalități particulare ale vieții lui, în caracterele topografice ale așezărilor, în profilul lor economic și chiar în specializarea activităților economice.

Însemnătatea Deltei Dunării provine atât de la resursele sale naturale cât și de la poziția sa la gurile marelui fluviu, fapt care explică *popularea* ei și mai ales a regiunilor limitrofe, din cele mai îndepărtate vremuri. Documentele arheologice și istorico-geografice atestă și în această parte a țării noastre continuitatea elementului autohton geto-dac și românesc, stabil și puternic aici chiar în vremurile grele ale perindării popoarelor migratoare și chiar în timpul dominației otomane. Populația acestor meleaguri și-a menținut în toate vremurile ca ocupații principale pescuitul și păstoritul, aici fiind până pe la începutul veacului al XIX-lea și capătul unui important drum transhumant moldovean. De fapt, păstorii din ținuturile carpatice, daci și mai târziu români, au păstorit din timpurile cele mai vechi în stepa ierboasă a Dobrogei, pășunile dunărene fiind cele mai bogate. Pendularea aceasta este un fenomen care depășește și epoca dacică, adîncindu-se în neolitic. Pe diferite hărți din secolul al XVIII-lea, se poate identifica toponimicul „cișlă“ în mai multe locuri din Deltă (grindurile Letea, Sărăturile, Chilia) ca și toponimicul „cherhana“ (harta rusă din 1835), mai ales pe malurile brațului Sf. Gheorghe, ceea ce sprijină ideea priorității economiei pastoral-piscicole.

Prin secolul al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea iau ființă cele mai multe așezări permanente actuale din Delta Dunării, printre care Sf. Gheorghe (cunoscută încă din anul 1813), Caraorman (1819), C. A. Rosetti (1860), Crișan (1887), Vulturul (1916), Pătlăgeanca, Sâlcieni, satul Nou (azi Nufărul) etc. Între cele mai vechi așezări din Deltă figurează Sulina, amintit în documentele istorice încă din secolul al X-lea (Constantin Porfirogenetul).

Morfohidrografia Deltei Dunării imprimă anumite trăsături și repartiției *populației* locale, care nu depășește 22000 de locuitori, datorită potențialului de habitat foarte scăzut. Această valoare actuală redusă indică și o creștere în general lentă a populației din Deltă, dacă o comparăm cu unele valori anterioare (19300 locuitori în anul 1912, aproximativ 19700 în anii 1930 și 1956, 20500 în anul 1963). Evoluția numerică a populației din ultima perioadă de timp nu reflectă natalitatea ridicată din această parte a țării (întotdeauna peste media pe țară) și scăderea substanțială a mortalității, deoarece dezvoltarea industriei în orașul Tulcea și în alte centre dobrogene, a atras mîna de lucru

din mediul rural, inclusiv din Deltă. Lucrările întreprinse pentru recoltarea stufului au atenuat migrația populației rurale, nu însă, deocamdată, în proporții stabilizatoare.

Revenind la repartitia populației, se constată că cele mai multe așezări deltaice sînt concentrate în lungul brațelor Dunării (82%), mai ales ale brațelor Chilia (34%) și Sulina (33%). Deși în Delta fluvială așezările omenești sînt mai numeroase, acestea sînt însă mici ca număr de locuitori; din cele 19 așezări, numai Chilia Veche are peste 1000 locuitori (datorită potențialului de locuit mai ridicat al cîmpului de loess Chilia), restul fiind așezări în majoritate cu mai puțin de 500 locuitori. În schimb, în Delta fluvio-maritimă, din 9 așezări, trei au peste 1000 locuitori și numai una singură are sub 500 locuitori. Prezența unor așezări mai mari în estul Deltei se explică prin prezența aici a singurului oraș din Deltă (Sulina), cit și prin existența grindurilor fluvio-maritime asociate Letea, Caraorman și Sărăturile, cu potențial de locuit mai ridicat decît grindurile fluviale din vestul Deltei.

Condițiile geografice menționate generează și o densitate redusă a populației. În medie, densitatea populației pe întreaga Deltă, abia depășește 6 locuitori pe 1 km² fiind mai ridicată în Sulina (16,2 loc./km²) și comunele Ceatalchioi (16,6) C. A. Rosetti (10,6) și Chilia Veche (8, 4) și foarte reduse în comunele Crișan (4,4), Pardina (3,9) și Sf. Gheorghe (2,6). Luînd în considerație numai suprafața grindurilor, densitatea populației ajunge însă la o valoare de circa 50 loc./km², asemănătoare cu aceea din marginea nordică a Dobrogei înalte (fără orașul Tulcea); dar chiar așa densitatea populației este redusă, mult sub media pe țară, ceea ce indică posibilități de sporire a populației stabile. Aceste posibilități pot fi însă materializate în Delta Dunării prin întărirea potențialului de habitat, înțelegînd prin aceasta atît dezvoltarea condițiilor teritoriale cît și antrenarea populației în diferite activități.

Structura pe ramuri de activitate a populației Deltei Dunării reflectă în bună parte raportul dintre resursele naturale și stadiul actual al valorificării lor. Se constată astfel o pondere însemnată a populației active antrenate în economia piscicolă, ca activitate permanentă și mai puțin temporară, precum și în alte activități specifice (recoltarea stufului, navigație); economia agricolă cuprinde și ea o bună parte din populația activă a Deltei, remarcîndu-se chiar, la locuitorii așezărilor situate pe cîmpurile aluviale și fluvio-maritime, o anumită dualitate în ocupațiile lor de bază, în sensul asocierii sau succedării ocupațiilor agricole cu cele piscicole și stuficole. Aceste ocupații specifice generează o serie de deplasări interioare temporare pentru muncă, diurne sau sezoniere, ale localnicilor, putînd fi identificate trei categorii principale: migrații pentru munci piscicole cu un caracter general, mai frecvente în părțile estice ale ostroavelor Letea și Sf. Gheorghe, inclusiv zona maritimă din fața Deltei și în ostrovul Dranov (la fel ca și în complexul lagunar Razelm—Sinoe), migrații pentru munci agricole, evidente mai ales în comunele Chilia Veche (spre ostrovul Tătaru) și C. A. Rosetti (spre Periprava), migrații pentru recoltarea stufului.

În legătură cu această structură profesională a populației s-au putut deosebi câteva tipuri funcționale de așezări rurale: sate piscicole, sate agro-piscicole și sate piscicole-agricole și există o evidentă legătură între profilul lor economic și caracterele geografice ale zonelor în care sînt amplasate.

Structura fizico-geografică specifică nu a permis în cadrul Deltei dezvoltarea unor așezări mari. Sulina, singurul oraș din Deltă, cuprinzînd puțin peste 4000 de locuitori (18,5% din populația Deltei), este în principal un centru de deservire a transporturilor pe apă (aproape jumătate din populația activă lucrează în ramura transporturilor) și un important centru piscicol (aici își are sediul una din cele mai importante întreprinderi piscicole din țară și două cherhanale — puncte de colectare a peștei).

Dintre așezările rurale, o importanță specială prezintă localitatea Sf. Gheorghe, a cărei secție piscicolă este specializată în pescuitul sturionilor și în recoltarea caviarului, funcție la care se asociază creșterea animalelor.

Sub raport economico-geografic se cuvine a sublinia că o parte însemnată a populației active din așezările limitrofe Deltei participă la valorificarea primară a resurselor sale naturale, multe asemenea așezări situate pe malul drept al brațului Sf. Gheorghe sau la țărmul complexului Razelm, prezentînd un profil economic asemănător cu acela al așezărilor din Deltă. Elementul precumpănitor al acestei asemănări îl constituie participarea acestor locuitori la exploatarea piscicolă a Deltei, a complexului Razelm și a zonei maritime din fața acestor unități morfo-hidrografice. În mod deosebit se distinge municipiul Tulcea (circa 40000 locuitori), oraș-municipiu de reședință al județului Tulcea, a cărui funcțiune economică predominant industrială (mai ales industria alimentară) este generată mai întîi de toate de faptul că el constituie centrul polarizator al vieții economice din regiunile naturale menționate. Incluziunea acestor regiuni naturale, aproape în întregime, în limitele aceleiași unități teritorial-administrative majore (județul Tulcea) nu poate decît să creeze o premiză favorabilă coordonării unitare a economiei piscicole ca ramură de specializare economică în această parte a țării (circa trei pătrimi din valoarea producției industriale globale a ramurii pe țară).

★

Cele relatate conduc la ideea că *economia piscicolă* constituie ramura de bază a activității economice din nord-estul Dobrogii. Ea generează de fapt cele mai multe legături economice interioare și exterioare ale acestei zone economico-geografice. Condițiile naturale ale Deltei au favorizat întotdeauna pescuitul: predominarea apei, prezența a numeroase lacuri, zone dintre cele mai prielnice de reproducere, creștere și iernare a peștilor, existența a aproape 40 specii de pești, din care multe cu o apreciabilă valoare industrială, prezența unor specii migratoare de mare valoare economică (morunul, scrumbia). Adăugăm

la acestea tradiția și specializarea localnicilor, valoarea nutritivă a peștelui, reorganizarea și intensificarea în ultimul sfert de veac a lucrărilor de amenajări piscicole (pepiniere, crescătorii, unități indiguite pentru creșterea dirijată a peștelui în regim natural, canale care să permită o circulație lesnicioasă a peștelui și o scurgere permanentă a apelor precum și reducerea în lunca inundabilă a Dunării a terenurilor piscicole în urma indiguirilor pentru mărirea terenurilor cu folosință agricolă).

Se poate spune că Delta alcătuiește, împreună cu complexul lagunar Razelm — Sinoe și chiar cu zona litorală din fața gurilor Dunării, un domeniu piscicol comun, dacă ținem seama de faptul că în această parte a țării acționează cele mai mari întreprinderi piscicole din țară (Tulcea, Jurilovca, Sulina), a căror producție globală depășește jumătate din producția de pește a țării, legate deopotrivă de întreprinderea de industrializare și desfacere a peștelui din Tulcea cu o puternică fabrică de conserve, cu numeroase anexe și cu puncte de colectare a peștelui (cherhanale) care acoperă întreg acest domeniu piscicol. Între aceste trei complexe piscicole (Deltă, Razelm, Mare) sînt legături și sub aspectul condițiilor hidrobiologice, întrucît în complexul Razelm—Sinoe, cu ape salmastre, regimul chimic și biologic al apelor este determinat de legăturile lor cu Dunărea și marea, iar sectorul mării din dreptul Deltei (circa 4 km de la țârm) are un caracter relativ salmastru, datorită aportului masiv de apă dulce al Dunării.

Exploatarea stufului dunărean constituie alături de economia piscicolă, o altă ramură conducătoare a economiei Deltei Dunării. Compactitatea celor peste 260 000 ha de suprafețe stuficole, precum și posibilitatea folosirii stufului ca materie primă în industria celulozei și hîrtiei, constituie premisele principale ale cuprinderii lui în circuitul valorificării industriale, acțiune care datează de numai două decenii. Stuful crează totodată un element specific al peisajului umanizat al Deltei Dunării, fiind utilizat de localnici, cu o străveche măiestrie, pentru împletituri, construcții de garduri și alte dependențe gospodărești, pentru acoperitul caselor și chiar ca furaj pentru animale.

Transporturile pe apă, al treilea component principal al profilului economic al Deltei Dunării, satisface în proporție de circa patru cincimi traficul de mărfuri și călători din această unitate geografică. Important este faptul că pe gurile Dunării (brațul canalizat Sulina) pot pătrunde pînă la Galați și la Brăila vase maritime, ceea ce favorizează comerțul de tranzit și descongesează porturile maritime.

Ținînd seama mai mult de posibilități și de perspective, includem între principalele direcții ale dezvoltării economice a Deltei Dunării și *turismul*. Originalitatea deosebită sub aspect morfohidrografic, faunistic și floristic, face din această regiune unul dintre cele mai interesante și mai atractive obiective turistice, de vînătoare și pescuit din țara noastră, o rezervație naturală unică în Europa.

Posibilitățile de exploatare turistică a Deltei sînt folosite ascendent. În anul 1967 Delta Dunării a fost vizitată de circa 8000 turiști români și aproape 17000 turiști străini. În acest scop la Tulcea s-a

construit un mare și modern hotel turistic cu o capacitate de 220 de locuri, un alt hotel s-a construit la Maliuc, la Ilgani s-a amenajat o cabană turistică, iar pe malul lacului Murighiol s-a amenajat o cabană camping cu o capacitate de 40 de locuri în căsuțe. Pentru deplasările de scurtă durată sînt folosite vase-dormitor cu condiții confortabile de cazare.

Cu toate acestea, turismul poate căpăta aici o dezvoltare mai mare; el poate deveni unul dintre elementele cele mai reprezentative ale vieții economice a județului Tulcea. Două condiții se cer împlinite mai activ în acest scop.

Una din aceste condiții se referă la mărirea punctelor turistice de sprijin care să asigure cazarea vizitatorilor. Unele construcții turistice pot fi executate mai ales la Sulina și Sf. Gheorghe și chiar la Jurilovca și Caraorman, cheltuielile pentru asemenea construcții, cît și pentru ambarcațiunile corespunzătoare și personalul necesar putînd fi relativ ușor amortizate, dacă avem în vedere că turismul ar putea atrage zilnic cîteva sute de vizitatori, pe o perioadă de cel puțin 150 de zile pe an. Bineînțeles că extinderea exploataării turistice a Deltei Dunării trebuie stabilită în anumite limite raționale, pentru a nu dăuna totuși echilibrului natural.

O altă condiție, nu de mai mică eficacitate, o constituie popularizarea competență a obiectivelor turistice ale Deltei sau, cu alte cuvinte, lărgirea sferei de cuprindere a literaturii informaționale, redusă de regulă la elementele floristice și mai ales faunistice. Unul din obiectivele turistice și științifice mai importante îl constituie într-adevăr vegetația variată, luxuriantă și specifică. Dar alături de masivele stufile și de pădurile de esențe albe, deosebit de interesante sînt pădurile mixte de foioase de pe grindurile Letea și Caraorman, unde dunele de nisip oferă și ele un peisaj original. Deopotrivă de interesantă ca obiectiv turistic este fauna caracteristică, mai ales fauna ornitologică — autohtonă și de pasaj.

Alături de acestea trebuie încadrate între obiectivele turistice formațiunile morfohidrografice specifice, mai ales lacurile, canalurile și plajele marine. La Sulina și Sf. Gheorghe, plajele, cel puțin sub aspectul extinderii și al fineții nisipului, pot rivaliza cu orice altă plajă a litoralului românesc și nu numai al nostru. Așezările omenești, ocupațiile populației, pescuitul, exploatarea stufului și chiar agricultura, pot constitui și ele obiective nu numai pentru cercetarea științifică, ci și pentru turism, datorită caracterelor lor originale.

Alături de cele patru ramuri principale de activitate economică, în Delta Dunării se mai dezvoltă, ca ramuri complementare, *agricultura și economia forestieră*. Deși s-au obținut rezultate favorabile privind intensificarea creșterii animalelor și extinderea suprafețelor cultivate cu porumb și legume, ținînd seama de eficiența economică, de ponderea agriculturii în venitul populației, de indicatorul suprafeței agricole pe locuitor, de proporția de numai 12% a suprafețelor agricole în totalul suprafeței Deltei Dunării și de fertilitatea naturală a solurilor, neevoluate, în curs de formare, rezultă că agricultura ocupă un

loc mai puțin important în ansamblul economiei Deltei. Ea trebuie orientată în principal spre satisfacerea cerințelor locale de produse agro-alimentare.

Economia silvică din Delta Dunării trebuie și ea orientată mai ales spre întărirea rolului protector al pădurilor pentru fixarea și protejarea malurilor fluviului, canalelor și digurilor, fixarea nisipurilor mobile, protejarea așezărilor și a terenurilor agricole.

★

Dezvoltarea economică a Deltei Dunării în ultimul sfert de veac se concretizează prin creșterea substanțială a valorii producției materiale provenite din exploatarea resurselor sale naturale, prin îmbunătățirea sistematică a nivelului de trai material și cultural al populației. Ea se înscrie în ansamblul de măsuri luate de partid și de statul nostru socialist pentru dezvoltarea armonioasă și multilaterală a tuturor județelor țării, în cadrul complexului economic național unitar.

Bibliografie

- 1) Brătescu C. — *Contribuțiuni la studiul deltei dunărene (evoluția morfologică și cronologică a ei)*, Bulet. Soc. Rom. Geogr., 1922.
- 2) Diaconu C. și colab. — *Zona de vărsare a Dunării (monografia hidrologică)*, Edit. tehnică, București, 1963.
- 3) Mihăilescu V., Banu A. — *Privire geografică asupra Deltei Dunării*, Hidrobiologia, vol. I, 1958.
- 4) Petrescu I. Gh. — *Delta Dunării. Geneză și evoluție*, Edit. Științifică, 1957.
- 5) Vălsan G. — *Românii locuiau Delta Dunării în veacul al XV-lea*. Graiul românesc, an. I, nr. 7, 1927.

LE POTENTIEL GEOGRAPHIQUE DU DELTA DU DANUBE ET SON PROFIL DÉMOGRAPHIQUE ET ECONOMIQUE

Résumé

Le Delta du Danube (3465 km² sur le territoire de la Roumanie) présente une structure physico-géographique variée, un climat tempéré continental, d'un genre deltaïque danubien, engendré par la proximité de la Mer Noire et par les composantes de sa propre nature, des sols non évolués, en cours de formation, un mosaïque biogéographique particulier, dont les principaux éléments sont : le roseau, le bois blanc de feuillures, les poissons et les oiseaux. Environ 80% de la surface du delta est en permanence ou temporellement couverte par l'eau. Morphohydrographiquement, le Delta du Danube se caractérise par la présence des formes de relief typiques ; positives (temoignage de la terre ferme prédeltaïque, bandes de terre recouvertes par les crues, tant fluviales que fluvio-maritimes, simples ou associées) et négatives (le réseau hydrographique, marais et lacs).

Tous ces éléments et caractéristiques, forment un paysage spécifique, original auquel la population autochtone s'est adaptée d'une manière active, des temps les plus éloignés.

La population, qui ne dépasse pas 22000 milles habitants, est concentrée sur la terre qui n'est pas soumise à l'inondation. La plupart des agglomérations deltaïques sont concentrées au long des bras du Danube (82%). La configuration

sur branches d'activité de la population dénote une prépondérance de l'économie piscicole, toutes les agglomérations du Delta ayant presque en exclusivité une fonction piscicole, associée quelquefois à d'autres fonctions (l'exploitation du roseau, l'agriculture, la navigation).

L'économie piscicole constitue la branche fondamentale de l'activité économique dans le nord-est de la Dobroudja, engendrant la plupart des liaisons économiques. Les 260 000 ha de roseau épais justifie son exploitation industrielle, comme matière première dans l'industrie du papier et de la cellulose. Cette exploitation ne date que d'une décennie.

Les transports navals couvrent en proportion de 4/5 le trafic de marchandise et des passagers dans cette région du pays ; l'important c'est que les embarcations maritimes peuvent pénétrer sur le bras canalisé Sulina jusqu'à Braïla. L'originalité remarquable du point de vue morphohydrographique, faunique, floral, ainsi que l'adaptation active de l'homme à ces conditions, font du Delta du Danube un des plus intéressants et attrayants objectifs touristiques, pour la chasse et pour la pêche, de la Roumanie. Complémentairement, dans le Delta se développent l'agriculture (l'élevage du bétail, la culture du maïs et maraichère) et l'économie sylvicole (dirigée surtout à l'appui du rôle protecteur des forêts).

L'analyse des possibilités offertes par les conditions géographiques et démographiques du Delta du Danube aux activités économiques, conduit à l'idée que l'économie piscicole, le tourisme, la navigation et l'exploitation du roseau constituent les principales directives à envisager, dans les travaux d'aménagement et valorisation intégrale de cette unité géographique.

